

Związek małżeński i partnerski w świetle prawa

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH
OBSZAR: ZDROWIE SPOŁECZNE

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Nauczyciel może elastycznie dostosować zaproponowane tutaj treści do specyfiki grupy, z którą pracuje. Scenariusz opiera się na sytuacjach codziennych i realnych wyborach, co sprzyja budowaniu samodzielności oraz odpowiedzialności za własne zdrowie. Nauczyciel decyduje, w jaki sposób wykorzysta ten materiał, uwzględniając potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Treści programowe

Treści zawarte w scenariuszu odnoszą się do podstawy programowej z zakresu przedmiotu Edukacja zdrowotna, **Dział 6. Zdrowie społeczne punkt 2 wymagań fakultatywnych**: [uczeń] *wyszukuje przepisy prawne dotyczące uprawnień i obowiązków związanych z zawarciem związku małżeńskiego oraz z prawnymi aspektami funkcjonowania związków nieformalnych w Polsce*. Koncentrują się na pytaniu przewodnim: „Jak przygotować się do wyzwań związanych z dorosłością i podejmowaniem decyzji dotyczących życia rodzinnego, zawodowego i społecznego?”.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w szkole ponadpodstawowej.

Pojęcia kluczowe: związek małżeński, związek nieformalny

Cel główny

Uczeń rozumie podstawowe przepisy prawne dotyczące zawarcia małżeństwa i funkcjonowania związków nieformalnych w Polsce, potrafi wyszukać i zinterpretować akty prawne regulujące te kwestie oraz wskazać, jak znajomość prawa może wspierać podejmowanie odpowiedzialnych decyzji życiowych.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- zna podstawowe przepisy prawne dotyczące zawarcia i ustania małżeństwa;
- potrafi wskazać różnice między związkiem małżeńskim a nieformalnym;
- wyszukuje informacje na temat związku małżeńskiego w aktach prawnych (Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks cywilny);
- potrafi wyjaśnić znaczenie regulacji prawnych w kontekście ochrony praw i obowiązków partnerów;
- rozumie, że prawo służy ochronie dobra jednostki i rodziny;
- potrafi odnieść przepisy prawa dotyczące małżeństwa i związków nieformalnych do realnych sytuacji życiowych.

Postawy

Uczeń:

- dostrzega wagę odpowiedzialnego podejmowania decyzji dotyczących życia rodzinnego;
- rozwija umiejętność krytycznej analizy źródeł prawnych w odniesieniu do małżeństwa i związków nieformalnych;
- kształtuje świadomość swoich praw i obowiązków jako dorosłego obywatela.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach.

Metody i techniki pracy

- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy – analiza aktów prawnych, wyszukiwanie informacji w źródłach;
- metody problemowe – case study, dyskusja kierowana;
- metody aktywizujące – mapa myśli, storytelling edukacyjny (krótkie historie sytuacyjne);
- metody asymilacji wiedzy – miniwykład z prezentacją, mapa pojęć.

Pomoce dydaktyczne

- fragmenty Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dział: Małżeństwo);
- fragmenty Kodeksu cywilnego dotyczące wspólnego pożycia i współwłasności;
- przykłady sytuacji do analizy (case study);
- karty pracy (tabela porównawcza: małżeństwo – związek nieformalny);
- dostęp do internetu (strona gov.pl lub sejm.gov.pl);
- prezentacja multimedialna.

Ewaluacja osiągnięć

- analiza wypełnionych kart pracy (poprawność i kompletność danych);
- aktywność podczas dyskusji;
- odpowiedzi na pytania refleksyjne: „Jak prawo pomaga chronić osoby w związku?”, „Dlaczego warto znać swoje prawa przed podjęciem decyzji o małżeństwie?”.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1 Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje temat lekcji: **Związek małżeński i partnerski w świetle prawa**. Następnie rozpoczyna krótką rozmowę wprowadzającą, zadając pytanie: „Z jakimi wyzwaniem wiąże się decyzja o wspólnym życiu?”.

W trakcie dyskusji nauczyciel zapisuje skojarzenia uczniów na tablicy w formie mapy myśli, pomagając im zauważyć, jakie kwestie prawne mogą być istotne dla dorosłych osób tworzących związek.

2 Praca z tekstem źródłowym. Ćwiczenie

„Małżeństwo a związek nieformalny – jakie mamy prawa?”

Nauczyciel omawia pojęcia małżeństwa (slajd: **Małżeństwo**) oraz związku nieformalnego (slajd: **Konkubinat/związek nieformalny**).

Uczniowie pracują w parach – jedna osoba wyszukuje w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (KRO) przepisy dotyczące zawarcia małżeństwa, wspólności majątkowej i obowiązków małżonków, druga szuka informacji o związkach nieformalnych w opracowaniach prawnych (np. artykuły z gov.pl, poradniki obywatelskie). Następnie porównują sytuację prawną osób pozostających w związku nieformalnym, wykorzystując w tym celu kartę pracy. Na koniec pary prezentują swoje wnioski na forum.

Nauczyciel podsumowuje: „Po wykonaniu tego ćwiczenia potraficie już wskazać różnice między małżeństwem a związkiem nieformalnym i rozumiecie, że prawo reguluje konkretne obszary życia rodzinnego, a decyzje o wspólnym życiu mają także konsekwencje prawne”.

Case study „Wspólne życie bez ślubu”

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy, każda z nich otrzymuje krótkie opisy sytuacji (np. para wspólnie wynajmuje mieszkanie, jedna osoba choruje, zakup samochodu na kredyt, wspólne dziecko).

Uczniowie mają za zadanie określić, jakie prawa przysługują każdemu z partnerów w świetle prawa oraz jak wyglądałaby sytuacja, gdyby byli małżeństwem.

Uczniowie zapisują wnioski i prezentują je na forum klasy. Podczas pracy mogą korzystać z uzupełnionej w poprzednim ćwiczeniu karty pracy.

Wariant: Można to ćwiczenie również przeprowadzić w ten sposób, że każda grupa otrzyma osobną kartkę z jednym przypadkiem – uczniowie opracowują jedno studium i prezentują wnioski na forum, a na końcu odbywa się minidebata podsumowująca.

Przykłady case study wraz z rozwiązaniem dla nauczyciela:

Sytuacja	Związek nieformalny (konkubinat)	Małżeństwo
1. Para wspólnie wynajmuje mieszkanie	Umowa najmu zawarta przez jednego partnera dotyczy tylko jego – druga osoba nie ma tytułu prawnego do lokalu, chyba że zostanie dopisana do umowy.	Oboje małżonkowie mają prawo wspólnego korzystania z mieszkania – nawet jeśli umowę podpisał jeden z nich (art. 281 Kodeksu cywilnego, art. 23 KRO).
2. Jedna osoba poważnie choruje (hospitalizacja, decyzje medyczne)	Partner nie ma statusu „osoby bliskiej” w rozumieniu prawa – nie ma prawa do informacji medycznej ani decyzji o leczeniu, jeśli chory nie wyraził wcześniej zgody.	Małżonek jest traktowany jako osoba bliska – ma prawo do informacji medycznej, odwiedzin, współdecydowania w sytuacjach zdrowotnych (na podstawie KRO i ustawy o prawach pacjenta).
3. Zakup samochodu na kredyt przez jednego z partnerów	Samochód należy wyłącznie do osoby, która go kupiła i podpisała umowę. Drugi partner nie ma praw do współwłasności, nawet jeśli pomagał finansowo.	W małżeństwie obowiązuje wspólność majątkowa (jeśli nie ustanowiono rozdzielności). Zakupiony samochód staje się współwłasnością obojga małżonków (art. 31 §1 KRO).
4. Para wychowuje wspólne dziecko	Matka ma pełnię praw rodzicielskich. Ojciec musi uznać dziecko (oświadczenie w Urzędzie Stanu Cywilnego) lub ustalić ojcostwo przed sądem. Po uznaniu dziecka nabywa prawa i obowiązki rodzicielskie.	Dziecko urodzone w małżeństwie automatycznie uznawane jest za pochodzące od męża matki – oboje mają władzę rodzicielską i obowiązek alimentacyjny (art. 62–93 KRO).

4

Dyskusja podsumowująca

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję kierowaną. Pyta:

- Czy związek nieformalny daje takie same prawa jak związek małżeński?
- Dlaczego znajomość przepisów prawnych jest ważna przy planowaniu wspólnego życia?
- Czy prawo powinno w większym stopniu regulować związki nieformalne?

5

Podsumowanie

Nauczyciel podkreśla, że dorosłość wiąże się z odpowiedzialnością i świadomością konsekwencji własnych decyzji.

W ramach refleksji końcowej uczniowie kończą zdanie „Dziś dowiedziałem(-am) się, że...”.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- uproszczone fragmenty aktów prawnych;
- wsparcie nauczyciela podczas wyszukiwania informacji;
- praca w parach zamiast pracy indywidualnej;
- możliwość ustnego omówienia wyników zamiast pisemnego raportu;
- karta pracy: uproszczona wersja tabeli z dwiema kolumnami (tylko najważniejsze różnice), możliwość korzystania z przygotowanych fragmentów aktów prawnych z zaznaczonymi artykułami, praca w grupach z pomocą nauczyciela.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Lekcja ma na celu rozwijanie świadomości prawnej młodzieży i kształtowanie postaw odpowiedzialności w relacjach międzyludzkich. Nauczyciel powinien unikać oceniania decyzji uczniów dotyczących stylu życia, skupiając się na rzetelnym przedstawieniu faktów i przepisów prawa. Zajęcia dobrze jest łączyć z wcześniejszymi tematami o dorosłości, odpowiedzialności i planowaniu przyszłości.

Realizując treści zawarte w scenariuszu, można skorzystać z rekomendowanych zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (zpe.gov.pl) dostępnych w lekcjach [online, dostęp dn. 6.10.2025]:

- „[Małżeństwo jako instytucja prawna](#)”;
- „[Związek małżeński a konkubinaty](#)”.

Bibliografia

- Dobies M., (2025), „[Czy konkubinaty daje jakiegokolwiek prawa? – Różnice między konkubinatem a małżeństwem](#)”, artykuł na stronie dobies-adwokat.pl [online, dostęp dn. 6.10.2025]
- Pietrzykowski K. (red.), (2025), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. IX, Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.

Porównanie sytuacji prawnej: małżeństwo a związek nieformalny

KARTA PRACY

Uzupełnijcie tabelę i odpowiedzcie na pytania poniżej.

Zakres zagadnienia	Małżeństwo (Kodeks rodzinny i opiekuńczy)	Związek nieformalny (konkubinat)
Wiek i warunki zawarcia związku		
Przeszkody prawne		
Wspólność majątkowa		
Dziedziczenie		
Obowiązki wobec siebie		
Dzieci i opieka rodzicielska		
Rozstanie / zakończenie związku		

Pytania podsumowujące:

- 1.** Jakie prawa chronią małżonków, a jakich brak osobom w związkach nieformalnych?

.....

.....

.....

- 2.** Kiedy warto formalnie zalegalizować związek?

.....

.....

.....

- 3.** Jak brak regulacji prawnej może wpływać na bezpieczeństwo ekonomiczne i rodzinne?

.....

.....

.....

Porównanie sytuacji prawnej: małżeństwo a związek nieformalny – klucz dla nauczyciela

KARTA PRACY

Zakres zagadnienia	Małżeństwo (Kodeks rodzinny i opiekuńczy)	Związek nieformalny (konkubinaty)
Wiek i warunki zawarcia związku	<p>Wiek minimalny: 18 lat (art. 10 §1 KRO)</p> <p>Kobieta może za zgodą sądu zawrzeć małżeństwo po ukończeniu 16 lat</p> <p>Wymagane jest osobiste złożenie oświadczeń woli w obecności kierownika Urzędu Stanu Cywilnego</p>	<p>Brak formalnych wymogów</p> <p>Związek powstaje przez wspólne pożycie, bez aktu prawnego</p> <p>Nie ma obowiązku rejestracji ani oświadczeń</p>
Przeszkody prawne	<p>Zakaz zawarcia małżeństwa z osobą już pozostającą w małżeństwie, krewną w linii prostej, przysposobioną (art. 13–15 KRO)</p>	<p>Brak regulacji ustawowej – związek może istnieć mimo innych zobowiązań, ale nie ma skutków prawnych wobec państwa</p>
Wspólność majątkowa	<p>Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje wspólność ustawowa majątkowa (art. 31 KRO)</p> <p>Małżonkowie mogą zawrzeć intercyzę</p>	<p>Brak wspólności ustawowej</p> <p>Każdy z partnerów zachowuje odrębny majątek</p> <p>Wspólne zakupy lub nieruchomości należą do współwłasności w częściach ułamkowych</p>

Zakres zagadnienia	Małżeństwo (Kodeks rodzinny i opiekuńczy)	Związek nieformalny (konkubinaty)
Dziedziczenie	Małżonek dziedziczy po zmarłym (art. 931 Kodeksu cywilnego) Małżonek ma prawo do zachowku i renty rodzinnej	Partner nie dziedziczy z mocy prawa Dziedziczenie możliwe tylko na podstawie testamentu
Obowiązki wobec siebie	Małżonkowie są zobowiązani do wzajemnej pomocy, wierności i współdziałania dla dobra rodziny (art. 23 KRO) Współdecydują o ważnych sprawach rodziny	Brak regulacji prawnej Obowiązki mają charakter moralny, nie wynikają z ustawy
Dzieci i opieka rodzicielska	Oboje małżonkowie mają władzę rodzicielską Dziecko urodzone w małżeństwie uznawane jest za dziecko męża matki (art. 62 KRO)	Ojcostwo wymaga uznania dziecka lub ustalenia sądowego Władza rodzicielska przysługuje obojgu po uznaniu ojcostwa
Rozstanie / zakończenie związku	Małżeństwo ustaje przez rozwód lub unieważnienie (art. 56–67 KRO) Sąd orzeka o władzy rodzicielskiej, alimentach, podziale majątku	Związek ustaje przez decyzję partnerów Brak formalnych procedur prawnych Spory majątkowe rozstrzygane jak między współwłaścicielami